

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esittämät muutokset toimeentulotukilain 7 a §:n pykälään tulevat aiheuttamaan toimeentulotukea saavalle henkilölle ongelmia. On tärkeää, että valtiontalouden korjaamiseen tähtäävät toimenpiteet eivät aiheuta ongelmia lapsille, lapsiperheille, nuorille ja aikuisille, joilla on erityisiä tarpeita. Esityksessä olevat erityiset perusteet ovat keskeisiä, mutta ne ovat merkitykseltään myös laajaa-alaisia. Tämä esitetty muoto antaa mahdollisuuksia yksilökohtaiselle harkinnalle. Edullisemman vuokra-asunnon löytäminen voi olla edelleen hyvin vaikeaa. Asunnon muutosta aiheutuvat kustannukset tulevat ainakin osin toimeentulotuella katettaviksi Hyvinvointialueiden kunnilla on hyvin vaihtelevat vuokra-asuntomarkkinat. Osassa kunnista ei ole tarjolla riittävästi edullisia vuokra-asuntoja tai ylipäänsä vuokra-asuntoja. Haja-asutusalueilla edullisemmat vuokra-asunnot voivat sijaita alueella, josta ei ole julkista liikennettä. Tämä puolestaan vaikeuttaa töihin hakeutumista. Isommilla paikkakunnilla ei vuokra-asuntojen kalleuden vuoksi ole mahdollista löytää vaihtoehtoja. Muutolle annetussa aikataulussa ei voida pitäytyä selkeästi rajatussa kolmen (3) kuukauden määräajassa em. syistä. On annettava aikaa sopeuttaa asumisen olosuhteet uuden tilanteen mukaisiksi, kun elämäntilanne muuttuu esim. äkillisen kriisin vuoksi.

Henkilöt, joilla on alhainen tulotaso, pienikin muutos tuloissa voi johtaa taloudellisen tilanteen heikkenemiseen. Osa-aika- ja matalapalkkatyössä olevalla voi olla toimeentulotuen tarvetta. Nyt tehtävät muutokset voivat lisätä yksilön ja perheen taloudellisia vaikeuksia. Pahimmillaan tilanne voi johtaa luottohäiriömerkintöihin, jolloin tilanne vaikeutuu entisestään. Ohjautuminen (toivottavasti ei aktiivinen ohjaaminen) seurakuntien diakoniatyön tai pääasiassa vapaaehtoisten ylläpitämän ruoka-avun piiriin ei ole oikea tapa paikata esitetyistä muutoksista aiheutuvia seurauksia. Tämäkin näkökulma on huomioitu hallituksen esityksen perusteluissa. Hallituksen esityksessä olevien muutosten arvioidaan lisäävän ohjauksen ja neuvonnan tarvetta. Käytännössä tämä tarkoittaa asiakkaiden tapaamista ja osin myös konkreettista ohjaamista oikeaan ”osoitteeseen”, kun uutta asuntoa lähdetään hakemaan.

Normittamisesta eli asumismenojen hyväksymisestä normin mukaisena seuraa se, että henkilöiden on löydettävä edullisempi asunto taikka sitten jatkettava asumista kalliimmassa asunnossa ja tingittävä muusta kulutuksestaan. Tämä tulee näkymään täydentävän toimeentulotuen menojen lisääntymisenä, koska toimeentulotuen saajilla ei ole useinkaan mahdollisuuksia sopeuttaa menojaan. Lain muuttaminen tulee kasvattamaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menojen kasvua hyvinvointialueilla.

Jos asumismenojen ylitys on hyvin vähäinen, tämä heikentää perheen taloutta tavalla, jossa perhe voi onnistua sopeuttamaan muita menojaan. Jos sen sijaan ylitys on suuri, toimeentulotuen saajien ei voi olettaa pystyvän kattamaan menoja muusta elämisestään. Tämä johtuu siitä, että toimeentulotuen turvaama tulotaso on jo varsin niukka, vaikkakin se tähtää jonkin verran perustuslain 19 §:n 1 momentin tarkoittaman tason yläpuolelle. Näissä tapauksissa henkilön on löydettävä edullisempi asunto ja tarvittaessa eri paikkakunnalta. Luvussa 12 käsitellään esityksen suhdetta 9 §:n 1 momentissa turvattuun oikeuteen valita asuinpaikka.

Normittaminen vähentää asumismenojen hyväksymiseen liittyvää harkintaa. Tähän liittyvänä myönteisenä puolena on, että esitys selkeyttää ja yksinkertaistaa asumismenoja koskevaa sääntelyä. Tämä vaikuttaa parhaimmillaan niin, että toimeentulotuen hakijoiden voi olla nykyistä helpompi ymmärtää asumisvalintoihin liittyvät seuraukset sekä tiedostaa, miten toimimalla normittamisen voi välttää. Tämä tosin edellyttää, että hakijoille on tarjolla neuvontaa. Esitys kytkeytyykin tältä osin perustuslain 19 §:n 4 momenttiin, jonka mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Asumismenoihin liittyvistä tukimuodoista neuvominen kuuluu Kansaneläkelaitoksen tehtäviin, asumisen ratkaisusta neuvojen antaminen jakaantuu eri toimijoille, mutta lähinnä kunnille ja asumisneuvontaa tarjoaville tahoille. Henkilöt, joilla on elämänhallinnan haasteita, kuten myös ylivelkaantuneet ja luottotietonsa menettäneet henkilöt tarvitsevat todennäköisimmin muitakin tukitoimia.

Hallituksen esityksessä tehty vaikuttavuusarviointi on peruste sille miksi näitä muutoksia ei pitäisi itseasiassa tehdä.

Berg Päivi
Pohjanmaan hyvinvointialue - Pohjanmaan hyvinvointialue